

In gesprek over mediagebruik en taalontwikkeling.

Op dinsdag 30 januari kwamen zo'n 25 leden van het Landelijk Netwerk Taal bij elkaar om in gesprek te gaan over de relatie tussen mediagebruik en taalontwikkeling. De avond was georganiseerd door Merel Beunk (leerkracht in het basisonderwijs en tevens werkzaam als mediapedagoog) en Justine Pardoën (Nederlands taalkundige, specialist jeugd & media, ouderschapsjournalist). Zij zitten in de onderzoeksfase van het schrijven van een boek over de invloed van media op jonge kinderen (0-8 jaar). Voor deze avond hadden ze twee sprekers uitgenodigd om het onderwerp te introduceren: Anneke Smits vertelde over zinvol omgaan met ICT bij kinderen van 0-8 jaar en Eva van de Sande over de rol van executieve functies bij mediagebruik van jonge kinderen. Na deze twee boeiende presentaties gingen Merel en Justine in gesprek met de zaal over de vraag welke adviezen er voor welke doelgroep nodig zouden zijn om ICT-middelen zo in te zetten dat ze de taalontwikkeling van kinderen kunnen ondersteunen.

Anneke Smits

Zinvol omgaan met ICT 0-8

In haar presentatie ging Anneke in op hoe ICT zinvol ingezet kan worden, gericht op kinderen van 0 – 8 jaar. Zij liet ons zien dat de ontwikkelingen op ICT-gebied de afgelopen dertig jaar niet hebben geleid tot het ontwikkelen van ICT-middelen voor deze leeftijdsgroep die wezenlijke meerwaarde hebben voor de geletterde ontwikkeling van kinderen; niet wat betreft kwaliteit (wel kwantiteit) of zinvolle interactie die tot leren (lezen) leidt. De oorzaak hiervan lijkt de marktwerking te zijn. Omdat makers bijvoorbeeld leerapps snel op de markt willen brengen, is de inhoud niet doordacht en vaak alleen gericht op lagere orde denkvaardigheden ('drill and practice'). De hoeveelheid digitale prentenboeken is enorm toegenomen op het internet. Dit is zinvol bij het voorlezen, omdat de prenten beter zichtbaar zijn voor álle leerlingen en de tekstweergave meer ingang biedt voor geletterde activiteiten met de kinderen. De kwaliteit van het boek (rijke taal, sterke verhaallijn, relevant thema) lijkt tot nu toe echter niet leidend te zijn bij de digitale publicatie van een prentenboek, wat het volgens Anneke zeker zou moeten zijn!

Wat is er nodig om wél meerwaarde met ICT te creëren voor de geletterdheid van kinderen, naast goed onderwijs? Allereerst pleit Anneke voor gedegen onderzoek voorafgaand aan het ontwerpen van software. Pogingen daartoe zijn tot nu toe volgens Anneke onder de maat: deugdelijke replicatiestudies ontbreken en vaak zijn onderzoekers op de een of andere manier belanghebbend. Verder zou je ICT-middelen moeten laten doen waar zij uniek in zijn ten opzichte van goed, interactief onderwijs door leerkrachten. De computer kan nauwkeurige scaffolding bieden, omdat de inbreng van leerlingen uiterst precies gevolgd kan worden. Via algoritmes worden de vervolgstappen in het leerproces adaptief vormgeven voor de individuele leerling, zodat de leerling altijd beschikt over oefenstof op maat. Het zetten van deze leerstapjes zal echter áltijd in interactie met een professional moeten gebeuren, omdat de software het dialogisch leergesprek niet kan vervangen. Daarom moet er nog een slag geslagen worden in het ontwerpen van verantwoorde, zinvolle ICT-middelen die een wezenlijke meerwaarde kunnen bieden op het leerproces. Hiervoor is tijd nodig:

- om onderzoek te doen naar welke software effectief en bruikbaar is
- om apps en programma's te ontwikkelen die álleen doen waar ICT goed en onderscheidend in is ten opzichte van de professional (zonder 'toeters en bellen')

- om de interactie tussen de professional, het kind en het ICT middel optimaal op elkaar aan te laten sluiten.

Anneke waarschuwt voor het gevaar tot verslaving dat ICT-middelen met zich mee brengt en pleit voor software die onherroepelijk leidt tot leren!

- Download [haar presentatie](#)
- Lees haar blog [Geletterdheid en schoolsucces](#)

Dr. Anneke Smits is associate lector Onderwijsinnovatie en ICT en leerkring Geletterdheid en schoolsucces' in het kenniscentrum Bewegen en Educatie Windesheim. Ze is gepromoveerd in de gedragswetenschappen op het gebied Educational / Instructional Technology. Haar expertises liggen op het vlak van leesonderwijs, dyslexie, ICT, en de implementatie van e-learning omgevingen. Ze is auteur van het boek 'Dyslectische kinderen leren lezen' en de blog Geletterdheid en schoolsucces.

Eva van de Sande

De rol van executieve functies bij mediagebruik van jonge kinderen

Eva ging in haar presentatie in op de rol van executieve functies tijdens het stimuleren van beginnende geletterdheid door middel van digitale media. Executieve functies zijn cognitieve controlefuncties die gezien kunnen worden als de dirigent van je brein. Hieronder vallen impulscontrole, het werkgeheugen en cognitieve flexibiliteit. In haar onderzoek ontdekte Eva dat executieve functies in de onderbouw veel invloed hebben op de leesvaardigheden, en de basis daarvan wordt al gelegd in groep 2. Ze vertelde dat de executieve functies dan al een langrijke basis voor de leesontwikkeling tot en met groep 4 leggen. Omdat executieve functies in groep 2 nog volop in ontwikkeling zijn, is het belangrijk dat leerkrachten leerlingen daarbij ondersteunen. Ook bij gebruik van media zijn deze functies belangrijk: door de autonome leercontext van ICT wordt er een groot beroep gedaan op executieve functies om de betrokkenheid en doelgerichtheid te kunnen behouden. Bij jonge kinderen zijn deze functies echter nog volop in ontwikkeling. Eva vertelde over haar experiment waarbij ze kleuters liet werken met software die gericht was op fonologisch bewustzijn en letterkennis. Om de executieve functies te ondersteunen was een zogenoemde stop-en-denk-pauze ingelast. De kinderen moesten tussendoor aan een knuffeitleggen wat zij dachten dat het goede antwoord was. Zo werd hun eerste impulsieve reactie onderdrukt en konden ze een meer doordachte respons geven. Kinderen die deze ondersteuning kregen, gingen sneller door het spel heen en waren beter in staat om zelfstandig en efficiënt te werken. Ook boekten ze op lange termijn een hogere leerwinst. Op basis van deze bevindingen ging Eva ook in op de vraag hoe executieve functies het mediagebruik van leerlingen beïnvloeden en hoe we deze kennis mee moeten nemen bij het leerlingen effectief laten werken met apps en andere media.

- Download [de praktijkbrochure](#) bij haar promotieonderzoek
- Bekijk [haar publicaties](#)

Dr. Eva van de Sande is als senior onderzoeker verbonden aan het Behavioural Science Institute van de Radboud Universiteit. Haar onderzoek betreft de ontwikkeling en stimulering van 21e eeuwse vaardigheden zoals onderzoekend leren, zelfregulering en programmeren, en de rol die taal daarin speelt.

Merel Beunk en Justine Pardoën **Advisering rondom mediagebruik en taalontwikkeling**

Aan het begin van de discussie liet Justine een compilatie zien van filmpjes waarin we zien dat dieren en jonge kinderen instinctief hetzelfde reageren op tv en apps: beide reageren op beweging, geluid en kleur. Als kinderen voor de tv zitten, kun je ze gebiologeerd zien kijken. Een tablet met een app lijkt tot meer interactie en aandacht te leiden, maar eigenlijk ontstaat er bij veel spelletjes een herhaalde actie-reactie-loop. Het lijkt dan of kinderen geconcentreerd bezig zijn, maar is dat ook zo? Of raken ze alleen in een trance waarbij ze wel steeds dezelfde handeling uitvoeren, maar zich verder niet ontwikkelen?

De presentaties van Eva en Anneke hebben laten zien dat digitale middelen belangrijke leerprocessen echter wel kunnen ondersteunen, mits ze aan bepaalde kenmerken voldoen. Waar zitten nou de kansen? Waar moeten ouders en leraren nou op letten? We kwamen tot de volgende adviezen:

- Ontwikkel een checklist met kenmerken waar goede apps aan moeten voldoen om bij te dragen aan de ontwikkeling van kinderen.
- Wijs ouders en leraren op sites met reviews waar apps worden besproken en op platforms waar kwalitatief goede apps worden beschreven.
- Wijs leraren erop dat je digitale media altijd moet gebruiken binnen een rijke context van het leren, niet als losstaand element (zie presentatie Anneke)
- Wijs op het belang van interactie en maak duidelijk dat je beter met z'n tweeën achter een ipad kunt gaan zitten dan alleen (zowel ouder-kind, leraar-kind als kind-kind) (zie presentatie Eva).

In de discussie hebben we het ook gehad over de negatieve gevolgen van teveel mediagebruik door kinderen (gezinnen waar niet meer gesproken wordt doordat iedereen achter z'n device zit, achterstand in sociale ontwikkeling, fysieke klachten aan nek en schouders bij kinderen). Aan het eind van de avond concludeerden we dat er nog veel onbekend is over het goed inzetten van digitale middelen en dat daar voor ons een opdracht ligt: we moeten ontsluiten wat we al weten over apps en digitale middelen om zo ouders en leraren te ondersteunen. To be continued!